

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

01.11.2023.

Nr.1-12/17

Smiltenes novada pašvaldība
dome@smiltenesnovads.lv

Gatartas pensionāts
aivars@gapa.lv

Labklājības ministrija
lm@lm.gov.lv

Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu Gatartas pensionātā

2023. gada 6. oktobrī Tiesībsarga biroja Prevencijas daļas vadītāja Liene Namniece – Bērziņa un juridiskā padomniece Zanda Rūsiņa bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja Gatartas pensionātu (turpmāk - SAC).

Vizītes mērķis bija pārbaudīt cilvēktiesību ievērošanu un iespējamus sliktas izturēšanās riskus.

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja pārstāvji neieguva informāciju par sliktas izturēšanās riskiem (fiziska un/vai emocionāla vardarbība, necilvēcīga un/vai pazemojoša izturēšanās) attiecībā pret SAC iemītniekiem.

1. Vispārīga informācija par SAC un iemītnieku skaitu

SAC ir Smiltenes novada pašvaldības iestāde, kura sniedz ilgstošas un īslaicīgas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. panta 23. punktu sociālās rehabilitācijas pakalpojums ir “pasākumu kopums, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā (..)”.

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja pārstāvji veica pārrunas ar SAC vadītāju, sociālo darbinieci, medicīnas māsu, kā arī intervēja atsevišķus darbiniekus un iemītniekus, lai noskaidrotu viņu viedokli par SAC sniegtajiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem.

Vizītes dienā SAC ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus saņēma 67 klienti, kuri bija izvietoti divās atsevišķās ēkās, kas tiek sauktas “augšas māja” un “lejas māja”.

2. Vispārējie sadzīves apstākļi

Apmeklējot iemītnieku istabas, tika novērots, ka katrā istabā bija pietiekošs apgaismojums, dabīgā ventilācija, telpas tīras un koptas, kā arī pietiekama dzīvojamā platība uz vienu personu. Tomēr atsevišķās istabās bija jūtams izteikts mitrums un uz istabu sienām bija acīmredzams pelējums – no griestiem līdz pat grīdai. Vispārzināms ir fakts, ka pelējuma sēne ir kaitīga cilvēka veselībai, līdz ar to nav pieļaujams, ka tā atrodas iemītnieku istabās. Ņemot vērā iepriekš minēto, aicinu veikt nepieciešamos pasākumus, lai likvidētu pelējumu.

Tiesībsarga biroja pārstāvji pievērsa uzmanību SAC iemītnieku drošībai un iespējām sazināties ar personālu. Apskatot istabas un veicot pārrunas ar darbiniekiem, Tiesībsarga biroja pārstāvji pārliecinājās, ka iemītniekiem ir nodrošināta saziņa ar personālu ar zvana pogas palīdzību. Šāda prakse ir vērtējama pozitīvi, jo tas nodrošina iemītnieku iespējas nekavējoties informēt SAC aprūpētājus par nepieciešamo palīdzību.

Vizītes laikā tika novērots, ka iemītniekiem ir nodrošināts individuāls naktsгалdiņš un vieta skapī, kur glabāt savas personīgās mantas, tāpat iemītnieki valkāja savu personīgo apģērbu un sezonai atbilstošus apavus. No minētā izriet, ka SAC nodrošina personisku pieeju pret iemītniekam.

Sarunā ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem, SAC darbinieki sniedza informāciju, ka iemītnieku tuvinieki var ciemoties darba dienās (arī vakaros) un brīvdienās. Šāda SAC prakse neapšaubāmi ir ļoti atbalstāma, jo Tiesībsarga birojs samērā bieži saņem sūdzības par tuvinieku apmeklējumu nenodrošināšanu darba dienu vakaros un brīvdienās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

Rekomendācijas:

- 2.1. Aicinu **SAC vadītāju** veikt nepieciešamos pasākumus/ remonta darbus, lai likvidētu pelējuma izplatīšanos atsevišķās iemītnieku istabās.

3. Personāls un iemītnieku aprūpe

SAC dzīvo 67 iemītnieki, savukārt personāls, kurš ikdienā strādā ar iemītniekiem sastāv no: 2 medmāsām, 1 sociālā darbinieka, 1 sociālā rehabilitētāja, 1 sociālā aprūpētāja un 14 aprūpētājām. Reizi nedēļā ar SAC klientiem strādā fizioterapeite. Tāpat vienu reizi nedēļā SAC klientus apmeklē ģimenes ārsts. Medmāsas SAC strādā arī brīvdienās un svētku dienās, tomēr medmāsu dežūra nenotiek nakts laikā.

Darba dienās katrā no SAC ēkām strādā vismaz viena aprūpētāja, savukārt pa nakti ir divas aprūpētājs tikai “augšas mājā”, bet “lejas mājā” darbinieku pa nakti nav. Lai arī SAC iemītniekiem ir pieejamas zvana pogas un viņiem ir iespēja izsaukt aprūpētāju no otras ēkas arī nakts laikā, tomēr no drošības apsvērumiem būtu nepieciešams izvērtēt iespēju nodrošināt vismaz viena darbinieka nakts dežūru arī “lejas mājā”.

Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) norāda, ka - ņemot vērā darba sarežģītību, ir svarīgi, lai sociālās aprūpes iestādēs individuālās aprūpes darbinieki (t. i., medicīnas māsas un sanitāri) tiktu rūpīgi

atlasīti un pirms pienākumu pildīšanas atbilstoši mācīti, kā humāni un droši rūpēties par iemītniekiem, kā arī vēlāk apgūtu profesionālās pilnveides mācības. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai nakts maiņās būtu pietiekams individuālās aprūpes darbinieku skaits, lai visiem iemītniekiem nodrošinātu pienācīgu aprūpi un drošu vidi. Regulāri jāuzrauga, kā šāds personāls pilda savus pienākumus. Ir svarīgi nodrošināt darbiniekiem nepieciešamo atbalstu un konsultācijas, lai izvairītos no izdegšanas sindroma un saglabātu augstus aprūpes standartus. Turklāt jābūt klātesošai vismaz vienai medicīnas māsai arī nakts laikā.¹

Rekomendācijas:

- 3.1. Aicinu **SAC vadītāju** papildināt darbinieku skaitu, tai skaitā medicīnas māsu skaitu, lai būtu iespējams nodrošināt nepārtrauktu darbinieku klātbūtni abās SAC ēkās.
- 3.2. Aicinu **Smiltenes novada domi** izvērtēt nepieciešamību palielināt SAC līdzfinansējumu gadījumā, ja darbinieku trūkums ir saistīts ar nepietiekamām finansēm jaunu vakanču ieviešanai.

Vizītes noslēgumā ar SAC vadītāju tika pārrunāti Tiesībsarga biroja pārstāvju novērojumi par vispārējiem sadzīves apstākļiem, iemītnieku privātās dzīves nodrošināšanu, personāla skaita palielināšanu, iemītnieku drošību un aprūpi u.c. Tāpat tika sniegti ieteikumi iemītnieku labāko interešu ievērošanai, tai skaitā tika izrunāta nepieciešamība veikt iemītnieku un viņu tuvinieku aptauju un atjaunot sociālās aprūpes padomes darbu.

Lūgums mēneša laikā informēt par veiktajām vai plānotajām darbībām sniegto rekomendāciju īstenošanā (par plānotajām darbībām, norādot sniegto rekomendāciju īstenošanas termiņus).

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

¹ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) 2020. gada 21. decembra Datu apkopojums "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs" 17. un 19. punkts. Pieejams: <https://www.vvc.gov.lv/lv/starptautiskie-tiesibu-akti/european-committee-prevention-torture-and-inhuman-or-degrading-treatment-or-punishment-cpt-factsheet-persons-deprived-their-liberty-social-care-establishments>